

La batalla

“Els catalans, la guerra, la vam perdre de seguida: a nosaltres, quan vam arribar a Salou, una de les primeres coses que ens van fer va ser arrencar-nos unes plaques de coure que deien ‘Catalunya’, unes plaques que ens havien donat a Sant Cugat, on en Companys ens va prendre el jurament de la bandera.”

El senyor Estanislau Torres, escriptor, llegint fa algunes setmanes aquesta mateixa pàgina —on jo parlava del Montseny i de Marià Manent durant la guerra—, va recordar que ell mateix hi feia també un esment, en un llibre seu sobre la batalla de l'Ebre i la caiguda de Barcelona en mans de Franco. No solament recordà la coincidència, sinó que m'ha enviat el llibre, acompanyat d'una nota extremadament amable. De manera que jo, que de tant en tant també tinc alguna bona idea, he llegit el llibre d'Estanislau Torres i a continuació he fet una passejada breu, un dissabte de matí, per les vores de riu protagonista i per les muntanyes històriques on van combatre centenars de milers d'homes i no se sap quantes desenes de milers hi van morir. Exactament pels mateixos dies de novembre, seixanta-un anys abans, les últimes tropes republicanes, derrotades, esgotades i delmades, tornaven a passar el riu que prop de quatre mesos abans havien creuat amb aires de victòria impossible. Era un matí d'aire glacial, de llum intensa, cel blau i alguns nuvolets blancs i grisos anunciadors de nevades imminents, i costava d'imaginar aquells indrets tan bells coberts de maquinària militar, travessats per trinxeres, cremats de foc i esmicolats per la metralla, i tot ple d'olor de cadàvers mal enterats. No sóc home de batalles, jo, i era inútil intentar representar-me aquells dies de mort en aquest mateix paisatge bellíssim de riu i de muntanyes.

Pensava, això sí, en els milers i milers de desgraciats que van fer de víctimes d'un sacrifici absurd i miserable: les grans batalles, en qual-sevol guerra, són aquelles accions amb les quals uns dirigents, militars o polítics, envien a la mort milers o desenes de milers d'homes per aconseguir algun avantatge, polític o militar. L'avantatge és incert, la mort segura, i aquesta és la lògica de totes les guerres. En acabar, la mare natura, clement i misericordiosa, cobreix la terra amb nova vegetació, herba nova, arbres nous, i l'antiga bellesa torna a ocupar el seu lloc per damunt de la inhumanitat profunda dels humans. Així ha de ser, i el resultat, passats els anys, és que hom pot comprovar com és de fugaç la incerta glòria i la certíssima desgràcia de

les batalles, al costat de la bellesa de les roques, dels boscos i dels rius que en van ser l'escenari innocent i pacient. Després, he tornat al llibre d'Estanislau Torres, i els reproduiré ací només tres escenes exemplars (no de mort, que n'hi ha massa) en el record dels seus protagonistes.

En la primera, el cèlebre “Campesino” cap no d'un batalló, sinó de tot un cos d'exèrcit, avança els primers dies de l'atac republicà. Avança sol: “El Campesino avançava com un boig. S'allunyava del front... A mi em van ordenar que l'anés a trobar. Jo, de moment, vaig localitzar la seva unitat. Però no sabien on era... ‘És endavant —em van dir—, se n'ha anat tot sol’... Excuso dir-li que el Campesino anava carregat de bombes. Duia bombes, un fusell metralador i un bastonet d'aquells d'anar a buscar bolets... Jo el cridava: ‘Campe, Campe, Campe...!’ Però ell, res, no s'aturava, no s'aturava... I jo corrent, assetgat, mort... Al capdavant el vaig atrapar i li vaig dir” ‘Campe, home, ¿qué haces?’ ‘Avanzar’, em va respondre.” Una lliçó d'estratègia. En l'altra escena, parla un soldat de la divisió de Líster: “Els catalans, la guerra, la vam perdre de seguida: a nosaltres, quan vam arribar a Salou, una de les primeres coses que ens van fer va ser arrencar-nos unes plaques de coure que deien ‘Catalunya’, unes plaques que ens havien donat a Sant Cugat, on en Companys ens va prendre el jurament de la bandera. I a la brigada es prohibia parlar el català perquè ells poguessin entendre el que la gent deia.” I la tercera història és com la segona: un voluntari, d'Esquerra Republicana, que arriba a la seva divisió”... amb la boina amb un escut de Catalunya, sense adonar-me que aquella divisió era comunista i que... Perquè el capità, que era de Valls, em parlava en castellà... Ell parlant-me en castellà i jo parlant-li en català, tu. I em va dir que em parlava en castellà perquè res de regionalismes i coses d'aquestes... El comunisme volia una nació sencera... Centralisme, amb unes ramificacions una mica autònomes, però una sola llengua, perquè això enforteix més l'Estat, eh?” Ja veuen gran part de la ideologia. Potser per això Catalunya no celebra la data d'aquella batalla, perduda, ni el “dia del soldat català”, d'impossible i prohibida existència, pels uns i pels altres.